

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

П Р О Г Р А М А

**ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
НА ЗДОБУТТЯ ОС «БАКАЛАВР»
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 6.030509 «ОБЛІК І АУДИТ»,
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»**

Варіативна частина

Суми - 2020

**Схвалено на засіданні Вченої Ради факультету економіки і менеджменту
протокол № _____ від «___» _____ 2020 р.**

Підготовлено робочою групою:

Строченко Н.І. – кандидат економічних наук, професор

Гордієнко М.І. - кандидат економічних наук, професор

Назаренко І.М. - доктор економічних наук, професор

Назаренко О.В. - доктор економічних наук, професор

Орехова А.І. – доктор економічних наук, доцент

Полятикіна Л.І. – кандидат економічних наук, доцент

Гаркуша С.А. - кандидат економічних наук, доцент

Пасько О.В. - кандидат економічних наук, доцент

Довжик О.О. – кандидат економічних наук, доцент

Абрахам Ю.В. – кандидат економічних наук, доцент

Ткаль Я.С. - кандидат економічних наук, доцент

З М І С Т

Вступ.....	4
Етапи та загальний зміст єдиного державного екзамену	5
Вимоги до складових державного екзамену	5
Оцінювання ступеня відповідності знань визначеним критеріям.....	6
Анотації з дисциплін, що включені у державний екзамен	7

Вступ

Програму єдиного державного кваліфікаційного (фахового) іспиту підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07-Управління та адміністрування, спеціальності 071-Облік і оподаткування, затвердженого і введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р. №1260 та освітньо-професійної програми, що регламентують зміст програми та засобів діагностики якості підготовки бакалавра в галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» за напрямом підготовки 6.030509 «Облік і аудит», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Мета державного іспиту – оцінювання рівня професійної компетентності, ступеня засвоєння освітньо – професійної програми підготовки та державна атестація фахівця на відповідність ОС «бакалавр».

Програма єдиного державного іспиту містить змістові модулі нормативних навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки освітньо – професійної підготовки бакалавра.

У списку рекомендованої літератури до кожної навчальної дисципліни, наведено перелік сучасної наукової спеціальної літератури.

ЕТАПИ ТА ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Державна атестація із підготовки бакалавра напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит» та спеціальності 071 «Облік і оподаткування», передбачає виконання кваліфікаційних завдань, є формою кваліфікаційних випробувань, яка дозволяє об'єктивно і надійно визначити рівень освітньої і професійної підготовки випускників вищого навчального закладу за даним освітнім ступенем.

Державний екзамен складається з трьох етапів:

1-й етап – тестова перевірка знань, що формують уміння, зазначені в ГСВО МОНМС України та варіативній його частині університету. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом підготовки 6.030509 «Облік і аудит», спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» сформована за такими навчальними дисциплінами:

- економіка підприємства;
- менеджмент;
- маркетинг;
- гроші і кредит;
- фінанси;
- бухгалтерський облік (загальна теорія);
- міжнародна економіка;
- облік і звітність в оподаткуванні;
- регіональна економіка;
- аналіз господарської діяльності;
- судово-бухгалтерська експертиза.

2-й етап – надання відповідей по теоретичних завданнях з навчальних дисциплін:

- інформаційні системи і технології в обліку і аудиті;
- державний фінансовий контроль;
- облік в бюджетних установах;
- облік у банках;
- облік у зарубіжних країнах;
- облік на підприємствах малого бізнесу;
- аудит.

3-й етап – письмове розв'язання ситуаційної задачі з навчальних дисциплін:

- фінансовий облік I;
- фінансовий облік II;
- управлінський облік;
- звітність підприємства.

ВИМОГИ ДО СКЛАДОВИХ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Вимоги до тестових завдань. Система базових тестових завдань сформована експертним оцінюванням кожного завдання і їх сукупності та охоплює всі змістовні модулі з комплексу навчальних дисциплін, які включено до державного екзамену.

Тестове завдання є закритої форми із запропонованими відповідями, в яких вибирають правильні з множини вибору (три-чотири відповіді, тільки одна з яких є правильною).

Запитальна частина тестового завдання формулюється у стверджувальній чи запитальній формі стисло, чітко, без подвійного тлумачення.

Елементи відповіді частини тестового завдання мають окрему індексацію. Можливі відповіді не відокремлюються будь-яким знаком та розташовуються під запитальною частиною.

Добірка тестових завдань кожного варіанту включає таку кількість, яка є достатньою для забезпечення відповідної точності вимірювання. Представництво кожної навчальної дисципліни у кожному варіанті забезпечується пропорційно. Кількість варіантів тестів державного іспиту становить 30.

2. Вимоги до теоретичних завдань

Система базових теоретичних завдань сформована експертним оцінюванням кожного завдання та охоплює всі змістовні модулі з комплексу навчальних дисциплін, які включені до Державного екзамену.

Запитальна частина теоретичного завдання формулюється у стверджувальній формі стисло, чітко, без подвійного тлумачення.

3. Вимоги до комплексу комплексних ситуаційних задач

Комплексна ситуаційна задача за змістовними модулями кількох дисциплін моделює реальну ситуацію, з якою може зустрітися випускник напряму підготовки «Облік і аудит» ОКР «бакалавр», спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ОС «бакалавр» у практичній діяльності на первинних посадах, імітує процес підготовки, прийняття і реалізації управлінського рішення. Структурно задача складається із: характеристики ситуації (вихідні умови); інформаційного забезпечення; конкретного завдання – розробити альтернативні варіанти; обрати оптимальний варіант; обґрунтувати управлінське рішення; оформити його належним чином (наказом, службовою запискою тощо; запропонувати план заходів; визначити їх ефективність).

На державний іспит у комплекті подається 30 задач.

ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕНЯ ВІДПОВІДНОСТІ ЗНАТЬ ВИЗНАЧЕНИМ КРИТЕРІЯМ

Відповідно до положення «Про єдиний державний кваліфікаційний іспит випускників освітніх ступенів бакалавр і магістр», затвердженого наказом ректора Сумського НАУ №135-к від 27 квітня 2018 р. оцінювання результатів складання державного кваліфікаційного іспиту здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою оцінювання знань:

1. За національною шкалою (4-бальною) шкалою:

- відмінно;
- добре;
- задовільно;
- незадовільно.

2. За 100-бальною шкалою:

- 90-100 балів – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками (A);
- 85-89 балів – добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками (B);
- 75-84 бали – добре – в цілому змістовна робота зі значними помилками (C);
- 65-74 бали – задовільно – чітко, але зі значними недоліками (D);
- 60-64 бали – задовільно – виконання відповідає мінімальним критеріям (E);
- менше 60 балів – незадовільно (F, FX).

Екзаменаційний білет єдиного державного кваліфікаційного іспиту складається:

- 30 тестових завдань – 1,5 балів за кожен правильну відповідь (максимальна кількість балів 45);

- теоретичне питання – максимум 15 балів.

Критерії оцінювання наведено у таблиці 1.

- комплексна ситуаційна задача – максимум 40 балів.

Критерії оцінювання наведено у таблиці 2.

Виконання усіх екзаменаційних завдань з державного кваліфікаційного іспиту є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для

виставлення незадовільної оцінки за іспит в цілому. Окремо оцінюється кожне завдання. Підсумкова оцінка державного кваліфікаційного іспиту визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, встановлених при складанні комплексного екзамену, а також про присвоєння студентам кваліфікації та видання випускникам дипломів (встановленого зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні.

Таблиця 1 – Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання Єдиного державного кваліфікаційного іспиту

Характер відповіді	Кількість балів
Відповідь повна, розгорнута, демонструє знання основних понять і категорій, логічний і змістовний аналіз матеріалу.	14-15
Послідовне викладення матеріалу, відсутній логічний аналіз, висновки не обґрунтовані.	12-13
Недостатня повнота відповіді, основні поняття і категорії викладені нечітко, тезисно.	10-11
Відповідь свідчить про прогалини у знаннях, невірне розуміння питання, відсутні логіка подання матеріалу.	8-9
Відповідь не повністю розкриває питання, не містить аналізу, висновків.	6-7
Відповідь відсутня, відповідь не розкриває суті питання, не містить висновків	0-5

Максимальна кількість балів за відповідь на теоретичне питання становить – 15.

Таблиця 2 – Критерії оцінювання вирішення комплексної ситуаційної задачі Єдиного державного кваліфікаційного іспиту

Характер відповіді	Кількість балів
Відповідь студента містить послідовний і аргументований розв'язок задачі, продемонстрована здатність робити власні висновки.	36-40
Відповідь студента містить послідовний розв'язок задачі, розрахунки зроблено вірно, але недостатньо аргументовані висновки.	31-35
Відповідь є не аргументованою, алгоритм розв'язку дотриманий, але мають місце помилки в розрахунках.	26-30
Не дотримано алгоритм розв'язку задачі, присутні помилки в розрахунках.	21-25
Завдання вирішено з помилками, відсутні висновки.	16-20
Завдання вирішено з грубими системними помилками, відсутні висновки.	10-15
Завдання не вирішено або частково вирішено з принциповими помилками	0-9

Максимальна кількість балів за вирішення комплексної ситуаційної задачі становить – 40.

АНОТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІН, ЩО ВКЛЮЧЕНІ У ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Мета дисципліни: формування у студентів системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти економічних цілей підприємства – одержання високих прибутків, вибір найбільш оптимальних рішень на перспективу.

Завдання: вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами.

Предмет: форми виявлення економічних законів і закономірностей розвитку суспільного виробництва у господарській діяльності підприємства.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна базується на знаннях, отриманих під час вивчення «Політекономії», «Мікроекономіки», «Макроекономіки», «Історії економіки та економічної думки» та є базовою для вивчення дисциплін: «Економіка і організації інноваційної діяльності», «Потенціал і розвиток підприємства», «Проектний аналіз», «Планування і контроль» та інших дисциплін професійної підготовки бакалаврів спеціальності 051 «Економіка».

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: теорії підприємств і основи підприємництва; види підприємств, їх організаційно-правові форми; зовнішнє середовище господарювання підприємств; структура та управління підприємством; складові ланки підприємства, їх взаємодію; методи регулювання діяльності підприємства; економічні принципи взаємодії попиту і пропозиції на ринку с.-г. продукції. Види угідь земельного фонду держави і аграрного підприємства; систему показників економічної ефективності використання землі; поняття і суть ТТБ та НТП; склад енергетичних ресурсів підприємства; шлях зменшення енергомісткості продукції; систему показників та напрямів підвищення ефективності використання машинно-тракторного парку; поняття і класифікацію персоналу; показники ефективності використання персоналу поняття і показники продуктивності праці; методику заміни живої сили капіталом; поняття, класифікацію і склад виробничих фондів; систему показників забезпечення та ефективності використання основних і оборотних виробничих засобів; джерела формування і показники ефективності використання авансованого капіталу. принципи планування виробництва; класифікацію витрати за методом віднесення їх на кінцевий продукт; класифікацію витрат за їх змінністю; методику калькулювання собівартості основних видів продукції рослинництва і тваринництва; поняття валової, товарної, кінцевої і чистої продукції; методику визначення прибутку; сутність економічної ефективності виробництва; систему показників економічної ефективності с.-г. виробництва та методику їх визначення; графіко-математичний аналіз безбитковості виробництва; організаційні фактори виробництва і забезпечення якості продукції. поняття інвестицій та капіталовкладень; поняття інноваційної діяльності підприємства; поняття і сутність інтенсифікації виробництва; відмінності екстенсивної та інтенсивної форм розвитку с.-г. виробництва; системи показників рівня інтенсивності та економічної ефективності с.-г. виробництва; сучасні моделі розвитку підприємств, їх трансформації та реструктуризації; принципи економічної безпеки та антикризової діяльності підприємства.

Вміти: використовувати методи економічних досліджень; визначати цінову еластичність попиту на с.-г. продукцію; визначити оптимальне поєднання складових ланок аграрного підприємства. визначити системи показників ефективності використання

персоналу та продуктивності праці; визначати доцільність заміни живої праці капіталом; визначати раціональне поєднання основного і оборотного капіталу на підприємстві; визначити кращі джерела формування авансованого капіталу та шляхи ефективного його використання на підприємстві; визначити напрями підвищення ефективності використання МТП. користування методиками калькулювання собівартості основних видів продукції рослинництва і тваринництва; користуватися методикою визначення чистого прибутку, беззбитковості виробництва; користуватися принципами планування виробництва. дати економічну оцінку нововведень; користуватися показниками економічної ефективності с.-г. виробництва; розрізняти екстенсивний і інтенсивний напрями розвитку виробництва у підприємстві; користуватися методикою визначення напрямку і рівня спеціалізації підприємства.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Організаційні основи функціонування підприємства

Тема №1 Підприємство: визначення, види, умови формування, еволюція теорії виникнення

Тема №2 Прогнозування та планування діяльності підприємства

Тема 3. Форми суспільної організації виробництва

Тема 4. Поняття та визначення основних понять виробничої та соціальної інфраструктури підприємства

Змістовий модуль 2. Формування та використання капіталу підприємства

Тема №5 Організація виробництва на підприємстві

Тема №6 Виробнича потужність підприємства. Розробка та обґрунтування виробничої програми

Тема №7 Ресурсний потенціал підприємства. Капітал

Тема №8 Основні фонди підприємства

Змістовий модуль 3. Виробничі ресурси, витрати і економічні результати діяльності підприємства.

Тема №9. Оборотні ресурси підприємства

Тема №10. Трудові ресурси і стимулювання праці робітників

Тема №10. Трудові ресурси і стимулювання праці робітників

Тема №11. Витрати виробництва і собівартість продукції

Тема №12. Ціни і ціноутворення в ринкових умовах

Тема №13. Фінансові результати діяльності підприємства

Змістовий модуль 4. Інвестиційна та інноваційна діяльність, розвиток підприємств, їх економічна безпека

Тема 14. Інвестиції. Інноваційна діяльність та економічна безпека підприємства

Тема 15. Діагностика фінансового стану підприємства.

Література

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / І.М.Бойчик.– К. : Атіка, 2012. – 543 с.

2. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства: Навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів 1-4 рівнів акредитації. Друге видання виправлене і доповнене / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Хопчан, Ю.В. Піча // – К.: “Каравела”; Львів: “Новий світ – 2000”, 2011.-586с.

3. Болтнянська Л.О., Андрєєва Л.О., Лисак О.І. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтнянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О. Гетьман, В.М. Шаповалов// - Київ: Центр навчальної літератури, 2009.- 488 с.

5. Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко Т.І. Фінанси підприємств./ В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко // – Х.: ХДЕУ, 2010. – 320с.

6. Зубовський В.М. Економіка підприємства. Опорний курс лекції / В.М. Зубовський // - К.: Вид – во Європ. Ун – ту, 2010.-242с.
7. Михайлов С. І., Ярова В. В., Заєць Г. В., Золотухіна Н. Д., Бодлевський А. В. Економіка аграрного підприємства: Підруч. для екон. і технол. спец. агр. вищих навч. закл. I-II рівнів акредитації / Навчально-методичний центр по підготовці молодших спеціалістів / С.І. Михайлов, В.В. Ярова, Г.В. Заєць, Н.Д. Золотухіна, А.В. Бодлевський //— К. : Український Центр духовної культури, 2009. — 396 с.
8. Карлін М. І. Правові основи підприємництва: Навч. посіб. / 2-е вид., випр. і доповн. – К.: Кондор, 2011. – 368 с.
9. Петренко М. І., Храбан А. А., Петренко В. М. Економіка підприємства (в задачах, тестах та ситуаційних вправах): навч. посіб. для студ. напряму підгот. «Менеджмент організації» / М.І. Петренко, А.А Храбан, В.М. Петренко // Вінницький національний технічний ун-т — Вінниця : ВНТУ, 2013. — 184 с.
10. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства. Збірник практичних занять і конкретних ситуацій: Навч. посібник /С.Ф. Покропивний , Г.О.Швиданенко, О.С.Федонін та ін.// За ред. д-ра екон. наук проф. С.Ф.Покропивного. – К.: КНЕУ, 2010.-390с.
11. Пушкарева В. М. Экономика. Словарь : учебное пособие / В. М. Пушкарева. - М. : Вузовский учебник, 2014. - 232 с.
12. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник / С.Ф. Покропивний// – Вид. 2 – ге, перероб та доп. – К.: КНЕУ, 2011.-420с.

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Мета дисципліни: формування у студентів системи теоретичних і прикладних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення формування і ефективного використання трудового потенціалу та розвитку соціально-трудова відносин в Україні.

Завдання: засвоєння економічних законів, що регулюють розподільчі відносини в ринковій економіці; оволодіння методами вивчення затрат робочого часу, нормування праці; з'ясування механізму зростання продуктивності і ефективності праці; дослідження механізму соціального партнерства; надання студентам ґрунтовних знань з питань оплати праці та регулювання заробітної плати; вивчення механізмів регулювання ринку праці; дослідження процесів відтворення робочої сили.

Предмет: є закономірності та способи формування і ефективного використання ресурсів праці, а також економічні та соціально-трудова відносини, які виникають з приводу використання праці.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна тісно пов'язана з усіма економічними дисциплінами, а особливо із такими як “Менеджмент”, “Маркетинг”, “Статистика”, “Економічний аналіз”, “Фінанси”, “Організація виробництва”, “Планування і контроль на підприємстві”, “Потенціал і розвиток підприємства” та іншими.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: сутність економічних процесів, що відбуваються в соціально-трудова сфері; тенденції зайнятості населення, формування і розвитку соціально-трудова відносин; регулювання процесів становлення і функціонування ринку праці; сучасні підходи до управління трудовими ресурсами; сутність та елементи організації праці на сільськогосподарських підприємствах; методи оцінювання ефективності праці та її оплати; місце і роль Міжнародної організації праці в регулюванні соціально-трудова відносин.

вміти: самостійно економічно мислити та використовувати знання з економіки праці для вибору конкретних рішень; визначати кошти на оплату праці; здійснювати організацію та нормування праці; створювати гідні умови праці для персоналу

сільськогосподарських підприємств; вживати заходів щодо підвищення ефективності праці; приймати рішення щодо врегулювання трудових конфліктів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ

Тема 1. Вступ. Предмет, метод і завдання дисципліни

Тема 2. Населення і трудові ресурси

Тема 3. Управління продуктивністю та ефективністю праці

Тема 4. Планування праці

Тема 5. Організація та нормування праці

Тема 6. Політика доходів та заробітна плата

Змістовий модуль 2. СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

Тема 7. Ринок праці та його регулювання

Тема 8. Зайнятість населення і безробіття

Тема 9. Соціально трудові відносини

Тема 10. Соціальне партнерство

Тема 11. Міжнародна організація праці (МОП) та міжнародний досвід соціального партнерства

Література

1. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. Економіка праці й соціально-трудові відносини [Текст]: Навчальний посібник – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.

2. Гаврилук Л.А., Бурик А.Ф., Росенко А.В., Дяченко М.І. Економіка праці і соціально-трудові відносини [Текст]. Навчальний посібник. – Умань, 2007. – 350 с.

3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст] : Підручник / О.А.Грішнова. – 5-те вид., оновлене, затверджено МОН / О.А. Грішнова. – К.: Тов-во «Знання», КОО, 2011. – 390 с.

4. Гриньова В.М. Економіка праці й соціально-трудові відносини [Текст]: навч. посібник / В.М. Гриньова, Г.Ю.Шульга. – К.: Знання, 2010. – 310 с.

5. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст]: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 432 с.: іл., табл. – Бібліограф.: 40 назв.

6. Економіка праці і соціально-трудові відносини [Текст] : навчальний посібник / В. М. Ковальов [та ін.] ; ред. В. М. Ковальов. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 256 с.

7. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст]: Навч. посіб. / Є.П.Качан, О.П.Дяків, В.М.Островерхов та ін.; За ред. Є.П.Качана. – К.: Знання, 2008. – 407 с.

8. Економіка праці й соціально-трудові відносини [Текст]: навч. посіб. / М.Г.Акулов, А.В.Драбаніч, Т.В.Євась та ін. – К.: Центр навч. л-ри, 2012. – 328 с.

9. Економіка праці й соціально-трудові відносини [Текст]: підручник. / А.М.Колот, О.А.Грішнова, О.О.Герасименко та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М.Колота – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.

10. Економіка праці і соціально-трудові відносини [Текст] : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / уклад. Л. В. Кривенко. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - 118 с.

11. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудових відносин[Текст]: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 304 с.

12. Червінька Л.П. Економіка праці [Текст] : навчальний посібник / Л. П. Червінька ; Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 288 с.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Мета дисципліни: засвоїти механізм функціонування сучасних міжнародних економічних відносин, який формується під впливом міждержавного і наднаціонального регулювання.

Завдання:

- закріпити й поглибити у студентів, здобуті ними з дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка» знання про сутність і форми міжнародних економічних відносин та участь в них суб'єктів господарювання різних країн;
- виробити бачення закономірностей розвитку сучасних міжнародних економічних відносин, засобів їх регулювання на міждержавному і наднаціональному рівнях;
- навчити студентів бачити тенденції розвитку світового господарства, інтеграційних процесів та можливості входження у міжнародне економічне середовище господарюючих суб'єктів;
- розвинути вміння всебічно, критично аналізувати інформацію різноманітних джерел щодо стану і перспектив розвитку міжнародних економічних відносин, а також ролі окремих країн, в тому числі України, в міжнародній економіці;
- розвивати інтерес до спостереження щодо нових явищ, які виникають у міжнародній економіці.

Предмет: система мікро – та макроекономічних взаємовідносин, що виходять за національні межі в процесі інтернаціоналізації та глобалізації.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна базується на знаннях, отриманих в курсі «Політекономія», «Макроекономіка», «Історія економіки та економічної думки» та є базою для дисциплін «Економіка підприємства», «Регіональна економіка», «Державне та регіональне управління», «Інституційна економіка» та інших.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: закономірності становлення міжнародної економіки, її структуру; сутність класичних та альтернативних теорій; сутність, причини та показники міжнародного руху капіталу, робочої сили і технологій; сутність, передумови та етапи розвитку світової валютно-фінансової системи; характеристику міжнародних валютно-фінансових організацій; визначення основних категорій, що характеризують функціонування валютних ринків; основні поняття і структуру платіжного балансу; сутність, передумови та етапи розвитку міжнародної економічної інтеграції, характеристику основних інтеграційних угруповань країн.

Вміти: виявити визначальні риси світового ринку, світового господарства та міжнародної економіки, пояснити вплив міжнародного поділу праці на розвиток економіки України; пояснити сучасні тенденції міжнародного руху капіталу робочої сили і технологій, а також виявити шляхи залучення до цих процесів економіки України, проаналізувати позитивні та негативні наслідки міжнародного руху факторів виробництва для різних країн; проаналізувати фактори, що впливають на валютний курс; показати наслідки можливих варіантів зміни валютного курсу на експортерів та імпортерів; визначити методи зрівноваження платіжного балансу, розрахувати сальдо платіжного балансу і його складових; охарактеризувати критерії участі країни у західноєвропейській інтеграції та умови співробітництва з міжнародними валютно-фінансовими організаціями; визначити шляхи активізації участі економіки України у світогосподарських процесах.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Міжнародна торгівля та міжнародний рух факторів виробництва

ТЕМА № 1. Міжнародна економіка: базові поняття, теорія і господарська практика

ТЕМА № 2. Міжнародна торгівля

ТЕМА № 3. Міжнародний рух капіталу
ТЕМА № 4. Міжнародний рух технологій
ТЕМА № 5. Міжнародна міграція робочої сили

Змістовий модуль №2.Функціонування відкритих національних економік і міжнародної економіки в цілому

ТЕМА № 6. Міжнародна економічна інтеграція
ТЕМА № 7. Світова валютно-фінансова система
ТЕМА № 8.Платіжний баланс
ТЕМА № 9. Міжнародні економічні і фінансові організації

Література

1. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. – Ч. 1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства: учеб. пособ. для вузов/ Киреев А.П. – М.: Международные отношения, 2000. – 416с.
2. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. – Ч. 2. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование: учеб. пособ. для вузов/ Киреев А.П. – М.: Международные отношения, 2000. – 488с.
3. Козик В.В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: практикум/ Козик В.В., Панкова Л.А., Григор'єв О.Ю., Босак А.О. – К.: Вікар, 2003. – 368с. – (Вища освіта ХХІ століття)
4. Воронкова А.Е. Міжнародні економічні організації: навч. посіб./ А.Е. Воронкова, Л.В. Єрохіна, Л.І. Рябенко. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 352с.
5. Герасимчук В.Г. Міжнародна економіка: навч. посіб./ В.Г. Герасимчук, С.В. Войтко.- К.: Знання, 2009. – 302с. – (Вища освіта ХХІ століття)
6. Кредитно-модульний курс з міжнародної економіки: навч. посіб./ Ю.Г.Козак, Ю.В. Макогон, Н.С. Логвінова [та ін.]. – К.: Центр ученої літератури, 2008. – 296с.
7. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини: практикум, навч.-практ. посіб./ Липов В.В. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 336с.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Мета дисципліни: формування знань щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямів регіонального розвитку економіки.

Завдання: засвоєння теорії регіональної економіки і регіонального розвитку, наукових засад регіональної економічної політики; оволодіння знаннями про територіальну і галузеву структуру господарського комплексу України та її регіонів; об'єктивну необхідність раціонального та ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів регіонів країни, територіальної і галузевої структури господарського комплексу, наукових засад державної регіональної економічної політики.

Предмет: вивчення законів, закономірностей та принципів територіальної організації виробництва у розрізі регіонів України, ефективності галузей народного господарства.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна базується на знаннях, отриманих в курсі «Політекономії» і є базою для дисциплін «Державне та регіональне управління», «Інституційна економіка» тощо.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: теорію сутності чинників регіональної економіки, завдань ефективного використання живої праці, основного капіталу, науково-виробничого потенціалу, природних ресурсів регіонів, територіальної і галузевої структури господарського комплексу України і її регіонів; концептуальні основи, нові форми розвитку продуктивних

сил регіонів України; народногосподарський комплекс України; зовнішньоекономічні зв'язки в забезпеченні розвитку продуктивних сил; економічні закони розвитку регіональної економіки.

Вміти: визначати вплив економічних законів і закономірностей на розвиток та розміщення продуктивних сил. Охарактеризувати демографічний, природно-ресурсний потенціал території. Обґрунтувати за допомогою економічних методів найбільш оптимальний варіант розміщення продуктивних сил, моделювати процеси розвитку економіки регіонів, виконувати відповідні розрахунки оптимального розміщення продуктивних сил, оцінити потенціал та перспективи кожного економічного регіону України, проблеми та перспективи розвитку регіонів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади регіональної економіки

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни «Регіональна економіка»

Тема 2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економічних регіонів.

Тема 3. Економічне районування і територіальна організація господарства

Тема 4. Тема: Регіони у системі територіального поділу праці

Тема 5. Сутність, мета і завдання регіональної економічної політики

Тема 6. Механізм реалізації регіональної економічної політики

Тема 7. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах

Змістовий модуль 2. Економіка України як цілісна соціально-економічна система. Просторова організація продуктивних сил

Тема 8. Природний та ресурсно-трудовий потенціал економіки України

Тема 9. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення

Тема 10. Економіка України як єдність регіональних соціально-економічних систем

Тема 11. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку

Тема 12. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури

Тема 13. Фактори сталого розвитку продуктивних сил

Література

1. Регіональна економіка.: Навчальний посібник (2-е вид. змін. і доп.) / за ред. Я.Б. Олійника.-К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2008.-444с.

2. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. - Львів: «Магнолія 2006», 2009.-С.638.

3. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч. посібн. –К.: Кондор, 2012.-339с.

4. Заблоцький Б.Ф.Регіональна економіка: Навч. Посібн.-Львів «Новий світ 2000», 2008.-546 с

5. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Підручник / За ред. С.І Дорогунцова. – 3-те вид., без змін. - К.: КНЕУ, 2008. – 986 с.

6. Регіональна економіка: Підручник / В. В. Журавель, О. В. Поспелов, Г. П. Рекун, В. Б. Родченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 271 с.

7. Лищенко В.І. Регіональна економіка: підручник [для студ. вищ. навч. закладів] / В.І. Лищенко – К. Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.

8. Семенов В.Ф. Регіональна економіка: навч. посібн. / В. Ф. Семенов, Т. О. Проценко; за ред. В. Ф. Семенова. – К.: "МП Леся", 2009. – 708 с.

9. Регіональна економіка: підручник / Н. Л. Гавкалова, Н. К. Гіковата, О. О. Петряєв та ін.; за заг. ред. Н. Л. Гавкалової. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2011. – 464 с.

10. Регіональна економіка у схемах і таблицях: навчально-практичний посібник / Т. М. Серікова, Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська; за заг. ред. Т. М. Серікової. – Х.: Вид ХНЕУ, 2010. – 176 с.

11. Регіональна економіка: Навч. посібн. / Збарський В.К., Мацибора В.І. та ін.; за ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К.: Каравелла, 2012. – 280 с.

ГРОШІ І КРЕДИТ

Мета дисципліни – ознайомлення студентів з відповідним методологічним і методичним апаратом знань з теорії грошей та кредиту, кількісної теорії грошей і сучасного монетаризму, грошового обігу, грошового ринку та грошових систем, кредитних та валютних відносин.

Завдання дисципліни – набуття майбутніми фахівцями знань щодо сутності та функцій таких категорій, як «гроші», «кредит», змісту основних теорій грошей, поняття грошового обігу грошових потоків, грошового ринку та грошових систем, основ кредитних, розрахункових і валютних відносин, тобто сформувані у студентів теоретичну базу для наступного оволодіння практикою використання грошово-кредитних інструментів у системі регулювання економіки України.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Сутність та економічні чинники необхідності кредиту; стадії руху кредиту; структуру кредиту; функції та види кредиту; особливості банківського кредитування; основні методи нарахування відсотків; типи позик та способи погашення кредиту; складові кредитної системи; призначення фінансового посередництва; особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ; особливості функціонування цінних паперів в системі кредиту; організаційні основи фондового ринку. Походження, призначення та функції центральних банків; організаційно-правову основу, структуру та функції Національного банку України; операції та особливості грошово-кредитної політики НБУ; організацію нагляду і контролю НБУ за діяльністю комерційних банків; будову та функції банківської системи України; механізм забезпечення стійкості банківської системи; основи діяльності комерційних банків; основні операції та послуги комерційних банків; особливості діяльності міжнародних валютно-кредитних установ та специфіку їх співробітництва з Україною; особливості організації міжнародних фінансових відносин.

Вміти:

Ідентифікувати види кредиту за сучасною класифікацією; визначати вартість кредиту; складати графіки погашення кредиту; обчислювати розмір дивідендів за акціями. Аналізувати та сучасну грошово-кредитну політику НБУ; розраховувати прості та складні відсотки при проведенні депозитних та кредитних операцій, аналізувати результати співробітництва України з міжнародними валютно-кредитними установами.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Кредитні відносини на грошовому ринку.

Тема 1. Необхідність та сутність кредиту.

Тема 2. Функції та види кредиту.

Тема 3. Банківське кредитування.

Тема 4. Кредитна система.

Тема 5. Небанківські фінансово-кредитні установи.

Тема 6. Цінні папери та фондовий ринок.

Модуль 2. Банки та міжнародні кредитні відносини.

Тема 7. Основи діяльності центральних банків.

Тема 8. Організаційно-правові аспекти діяльності НБУ.

Тема 9. Банківська система України.

Тема 10. Організаційно-економічні основи діяльності комерційних банків.

Тема 11. Операції та послуги комерційних банків.

Тема 12. Міжнародні валютно-кредитні установи.

Тема 13. Міжнародні фінансові відносини.

Література

1. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки: Постанова Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>

2. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

4. Гроші та кредит. Підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2011. — 589 с.

5. Коваленко Д.І. Гроші та кредит: теорія і практика. Навч. посібник. 3-тє вид. допов. та перероб / Д.І. Коваленко. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 352 с.

6. Кузнєцова Т.В. Гроші та кредит [Текст] : навч. посібник / Т.В. Кузнєцова, Н.М. Михайличенко, О.О. Кисельова . — Краматорськ : ДДМА, 2012. — 207 с.

7. Реверчук С.К. Гроші та кредит. Підручник / Реверчук С.К. , Грушко В.І., Дмитриченко Л.І. та ін. - К.: Знання, 2011.- 382с.

8. Прямухіна Н.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб.- К.: Кондор, 2013. -304 с.

9. Дема Д.І. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник, 2013. – 234 с.

10. Крупка М.І. Гроші та кредит : підручник / М.І. Крупка, М.С. Мрочко, Б.М. Вишивана та ін.. ; [за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. – 2011. – 420 с.

ФІНАНСИ

Мета дисципліни – надання майбутньому фахівцю теоретичних знань та практичних навичок для прийняття ефективних рішень в галузі фінансів.

Завдання дисципліни – формування знань щодо теоретичних основ та методології фінансів та фінансової системи в Україні, формування вмінь самостійно орієнтуватися в фінансовій діяльності як держави так і підприємства, загальнодержавних цільових фондів та державного бюджету тощо.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Сутність та функції фінансів; поняття, сутність та функції фінансового ринку; поняття фінансових потоків, активів, фінансових ресурсів та їх основні характеристики; джерела формування фінансових ресурсів країни; бюджет та бюджетну систему України; основні підсистеми, що входять до складу фінансової. Основні елементи ФКМ; міжнародні фінансові установи та організації та їх функціональне призначення; міжнародно-фінансові системи зарубіжних країн: ЄС, США, Англії, Канади, Японії та держав СНГ; загальну характеристику фінансової системи України.

Вміти:

Давати визначення сутності фінансів, охарактеризувати функції фінансів та їх значимість; вміти дискусійним шляхом визначити найбільш значимі та основні функції фінансів, а також висловити думки вчених-економістів з цього приводу; давати характеристику видам фінансових ринків та охарактеризувати їх функції. Охарактеризувати будь-яку складову фінансової системи України та структуру загальнодержавних фінансів.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Основи теорії загальних фінансів
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вивчення сутності фінансів та фінансових відносин

Тема 1: Фінанси та їх економічна сутність.

Тема 2 : Роль та місце фінансового ринку в ринковій економіці.

Тема 3: Фінансові відносини та фінансові посередники.

Змістовий модуль 2. Системність фінансів та фінансова система

Тема 4: Поняття та сутність фінансових ресурсів.

Тема 5: Державні фінанси.

Тема 6: Фінансова система України.

Модуль 2. Державні фінанси України

Змістовий модуль 3. ФКМ та фінансова політика

Тема 7: Фінансово-кредитний механізм.

Тема 8: Міжнародна фінансова система

Тема 9: Фінансова політика України

Змістовий модуль 4. Фінансова політика, менеджмент та маркетинг

Тема 10: Фінансовий менеджмент та маркетинг.

Тема 11: Місцеві фінанси України.

Література

1. Фінанси підприємств : навч. посіб. / [Н. Д. Фаюра, Л. О. Вдовенко, О. М. Чухно, В. О. Клочковська] ; М-во аграр. політики та продовольства України , ВНАУ. - Вінниця: РВВ ВНАУ, 2011. - 188 с.

2. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. Д. Фаюра, Л. О. Вдовенко, П. К. Бечко [та ін.]; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ВНАУ. - Вінниця: РВВ ВНАУ, 2011. - 242 с.

3. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Д. Косової, І.В. Сіменко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 440 с.

4. Семенов Г.А. Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 432 с.

5. Фінансовий аналіз. Модульний курс : навч. посібник / Я. П. Квач, Г. В. Кошелюк, О. М. Терещенко, Г. В. Юрьєва ; ред. д.е.н., проф. О. С. Редькін. – Одеса: ТОВ „Елтон”, 2010. – 470 с.

6. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. Навч.посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328с.

7. Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

8. Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.

9. Непочатенко О О: Мельничук Н Ю: Фінанси підприємств. Підручник для ВНЗ (затв. МОН України). – К.:ЦУЛ. – 2013. – 504с.

10. Загурський О.М., Фінансовий аналіз: кредитно – модульний курс: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2013. – 472 с.

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: набуття знань щодо організації та методики проведення аналізу діяльності підприємств усіх форм власності і способів господарювання, засвоєння знань та вироблення у студентів вміння та навиків кваліфіковано аналізувати виробництво, робити обґрунтовані висновки, запропонувати шляхи поліпшення роботи, допомогти студентам розібратися у питаннях організації та методики економічного аналізу; надати їм необхідні теоретичні знання та практичні навички розв'язання різних ситуацій, що виникають на підприємствах; навчити управляти господарською діяльністю, інтерпретувати фактичний матеріал, надавати об'єктивну оцінку результатам господарювання, навчити студентів

глибоко розуміти сутність економічних явищ та процесів при вивченні дисципліни, виробітку стратегії і тактики розвитку підприємства.

Завдання: 1. вивчення механізму дії економічних законів, визначення закономірностей і тенденції економічних явищ та процесів у конкретних умовах підприємства;

2. контроль за виконанням планів, прогнозів, управлінських рішень, за ефективним використанням економічного потенціалу підприємства;

3. вивчення впливу об'єктивних і суб'єктивних, зовнішніх і внутрішніх факторів на результати господарської діяльності, що дає змогу об'єктивно оцінювати роботу підприємства, правильно діагностувати його стан і прогнозувати розвиток на перспективу, виявляти основні напрямки пошуку резервів підвищення його ефективності;

4. пошук резервів підвищення ефективності виробництва на основі вивчення передового досвіду та досягнень науки і практики;

5. оцінювання результатів діяльності підприємства з виконання планів досягнутого рівня розвитку економіки, використання наявних можливостей і діагностика його становища на ринку товарів, послуг, що сприяє виробленню більш ефективної політики управління бізнес-процесами;

6. розробка проекту управлінського рішення для усунення виявлених недоліків та освоєння резервів підвищення ефективності господарської діяльності.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Значення завдання та інформаційне забезпечення аналізу ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів. Методику аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів та основних засобів, показники стану та руху основних засобів, показники ефективності та забезпеченості господарства фондами. Визначення трудових ресурсів, продуктивності праці та ФОП, фактори, які впливають на продуктивність, трудомісткість, ФОП; показники стану та руху трудових ресурсів, показники забезпеченості робочою силою, завдання аналізу виробництва продукції рослинництва і тваринництва, резерви збільшення виробництва продукції рослинництва і тваринництва, фактори, які впливають на урожайність, продуктивність тварин, а також на валове виробництво або валовий збір, етапи аналізу виробництва продукції, робіт і послуг на промисловому підприємстві, показники сортності, асортиментності, ритмічності та методи їх розрахунку. Визначення витрат, їх класифікацію згідно ПСБО № 7, задачі аналізу собівартості продукції, методика динаміки аналізу собівартості продукції, етапи аналізу собівартості продукції рослинництва і тваринництва, резерви зниження собівартості продукції. Визначення фінансового результату, прибутку і рентабельності, товарності. Види фінансових результатів. Побудова форми 2. "Звіт про фінансові результати", його розділи. Від чого залежить фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат від реалізації продукції за окремими видами.

Вміти:

Оцінювати ресурсно-фінансовий потенціал, розкрити значення завдання та інформаційне забезпечення аналізу використання основних засобів та нематеріальних активів, охарактеризувати етапи проведення аналізу ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів, визначати вплив факторів на показники ефективності та забезпеченості господарства основними фондами, розраховувати показники стану та руху основних засобів та робити висновки. Робити факторний аналіз трудомісткості, продуктивності та ФОП, пояснити, які саме фактори впливають на ці показники, а також робити висновки до розрахованих задач; проаналізувати показники стану, руху та забезпеченості робочою силою, визначити динаміку та виконання плану виробництва в галузі рослинництва і тваринництва, визначити фактори, які впливають на виконання плану виробництва продукції рослинництва і тваринництва, розраховувати резерви

збільшення виробництва продукції, проводити аналіз виконання плану поголів'я та продуктивності тварин, а також робити висновки. Розрахувати склад і структуру затрат на 1га(гол) і на 1 ц продукції, провести факторний аналіз собівартості підприємства, розрахувати резерви зниження собівартості продукції рослинництва, тваринництва, а також робити висновки до розрахованих показників, визначити всі показники сортності та асортиментності, вміти проводити аналіз асортиментно-структурних зрушень, розрахувати резерви збільшення прибутку підприємства. Розрахувати фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат від реалізації продукції за окремими видами, провести їх факторний аналіз, фактори які на них впливають. Розрахувати показники рентабельності, провести факторний аналіз рентабельності. Розрахувати прибуток і рентабельність за системою „Директ- костинг”, а також побудувати точку беззбитковості.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. *Аналіз ресурсного потенціалу підприємства. Аналіз виробництва продукції тваринництва та рослинництва, аналіз реалізації продукції, робіт та послуг на підприємствах різних форм власності.*

Тема 1. Методи і прийоми економічного аналізу.

Тема 2. Аналіз земельних ресурсів.

Тема 3: Аналіз основних засобів.

Тема 4: Аналіз трудових ресурсів, продуктивності праці та фонду оплати праці.

Тема 5. Аналіз виробництва продукції рослинництва.

Тема 6. Аналіз виробництва продукції тваринництва.

Тема 7. Аналіз виробництва та реалізації продукції, аналіз робіт і послуг в несіельськогосподарських підприємствах.

Змістовий модуль 2. *Аналіз собівартості в цілому по підприємству. Аналіз собівартості продукції рослинництва. Аналіз собівартості продукції тваринництва. Аналіз собівартості в фермерських і селянських господарствах, резерви зниження собівартості продукції. Аналіз фінансових результатів, види фінансових результатів та аналіз рентабельності.*

Тема 1. Аналіз витрат в цілому по підприємству.

Тема 2. Аналіз собівартості продукції рослинництва.

Тема 3. Аналіз собівартості продукції тваринництва.

Тема 4. Аналіз собівартості в фермерських і селянських господарствах, резерви зниження собівартості продукції.

Тема 5: Аналіз фінансових результатів.

Тема 6: Аналіз фінансових результатів від операційної діяльності.

Тема 7: Аналіз фінансових результатів від реалізації продукції за окремими видами. Аналіз показників рентабельності.

Тема 8: Факторний аналіз прибутку та рентабельності за системою Директ-Костинг.

Література

1. Анализ финансово-хозяйственной деятельности: практикум. [Текст] / О.В. Губина, В.Е. Губин 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ФОРУМ, ИНФРА-М, 2012. - 192 с.

2. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства : Навчальний посібник / В. П. Шило, Н. І. Верхоглядова, С. Б. Ільїна. - К. : Кондор, 2007. - 240 с

3. Андреева Г.И. Экономический анализ : Навчально-методичний посібник / Г. І. Андреева. - К. : Знання, 2008. - 263 с

4. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз. Теорія та практика : навчальний посібник / О. Я. Базилінська. - 2-е вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 328 с

5. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.

6. Бутинець Ф.Ф., Мних С.В., Олійник. Економічний аналіз / Практикум.- Житомир: ЖІТІ, 2000.-416с.
7. Дєєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
8. Загурський О. М. Фінансовий аналіз: кредитно-модульний курс : навчальний посібник / О. М. Загурський. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 472 с
9. Ключан В.П. Економічний аналіз в схемах і таблицях/ Ключан В.П., Костаневич Н.І., Рожкова Н.Ю. – Миколаїв: МДАУ, 2003. – 177 с.
10. Косова Т. Д. та ін. Організація і методика економічного аналізу: Навч. посіб. / Косова Т. Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с
11. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз : Підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 392 с

МАРКЕТИНГ

Мета: формування системи знань про сутність і зміст маркетингу, як філософію підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки і конкуренції.

Завдання: вивчення основних понять, систем і алгоритмів маркетингу; набуття практичних навичок розв'язання конкретних маркетингових завдань; формування вмінь творчого пошуку рішень удосконалення маркетингової діяльності підприємства.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Історію виникнення маркетингу; сутність, завдання, принципи та функції маркетингу; основні категорії маркетингу, концепції маркетингової діяльності, а також процес управління маркетингом; поняття та зміст системи маркетингової інформації; етапи проведення маркетингових досліджень; сутність маркетингового середовища та основні фактори мікросередовища та макросередовища функціонування підприємства; принципи сегментації ринків та позиціонування товарів підприємства на ринку; класифікацію клієнтурних ринків, модель споживацької поведінки; принципи формування маркетингової товарної політики, класифікацію товарів і послуг; етапи розробки нових товарів, поняття про життєвий цикл товару; сутність та функції ціни; види цінових стратегій підприємства; фактори ціноутворення; поняття каналу розподілу у системі маркетингу та його основні функції, рівні та види каналу поширення, варіанти організації системи руху товарів; основні поняття комунікаційної політики; елементи комплексу маркетингових комунікацій (реклама, пропаганда, стимулювання збуту, особистий продаж).

Вміти:

Охарактеризувати маркетингову діяльність підприємства; обґрунтувати необхідність повної й достовірної інформації при комплексному дослідженні ринку, проводити маркетингове дослідження; визначити погрози та можливості розвитку підприємства; охарактеризувати ринок і поділити його на сегменти; розібратися у споживацькій поведінці; охарактеризувати товари; використовувати вчення про життєвий цикл товару в практиці маркетингової діяльності; використовувати основні методи ціноутворення для встановлення ціни на різну продукцію, товари і послуги; запропонувати організацію збутової діяльності підприємства; визначити елементи комплексу маркетингових комунікацій і розрахувати бюджет стимулювання.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Характеристика сутності та системи маркетингу

Тема 1. Теоретичні основи маркетингу: сутність та концепції розвитку.

Тема 2. Система та характеристики сучасного маркетингу.

Змістовий модуль 2. Маркетингові дослідження

Тема 3. Маркетингове управління.

Тема 4. Маркетингові дослідження та інформація.

Змістовий модуль 3. Маркетингова товарна та цінова політики підприємства

Тема 5. Маркетингова товарна політика.

Тема 6. Маркетингова цінова політика.

Змістовий модуль 4. Маркетингова політики розподілу та комунікацій

Тема 7. Маркетингова політика розподілу.

Тема 8. Маркетингова політика комунікацій.

Тема 9. Організація маркетингового контролю та планування.

Література

1. Агеєв Є. Я. Практикум з маркетингу (збірник тестів, задач та завдань) : [навч. посіб.] / Є. Я. Агеєв. – Львів : «Новий світ – 2000», 2012. – 496 с.

2. Армстронг Г. Маркетинг. Загальний курс / Г. Армстронг, Ф. Котлер, [5-те вид.] ; [пер. з англ.] ; [учеб. посіб.]. – М. : Видавничий дім «Вільямс», 2001. – 608 с.

3. Балабанова Л.В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємств: Навч. посібник. – К.: «Професіонал», 2006. – 336 с.

4. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: Навч. посібник. – К.: "Професіонал", 2006. – 448 с.

5. Близнюк С.В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку. – К.: ІВЦ «Вид. «Політехніка»», 2003. – 384 с.

6. Григоруk П.М. Методичний базис маркетингових досліджень // Економіка: реалії часу. – № 1(1). – 2011. – С. 47–56.

7. Гончаров С. М. Практикум з маркетингу : [навч. посіб.] / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 208 с.

8. Джоббер Д. Принципы и практика маркетинга: Учеб. Пособие. – М.: Изд. дом. «Вильямс», 2000. – 688 с.

9. Завялова П.С. маркетинг в схемах, рисунках, таблицях: Учебн. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 496 с.

10. Ковальчук С. В. Маркетинг : [навч. посіб.] / [С. В. Ковальчук, В. Л. Карпенко, Л. М. Коваль та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ковальчук С.В. – Львів : Новий Світ – 2000, 2010. – 679 с.

МЕНЕДЖМЕНТ

Мета: формування у майбутніх менеджерів сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі менеджменту, формування розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, прийняття адекватних управлінських рішень.

Завдання: вивчення дисципліни є теоретична підготовка студентів з питань управління і менеджменту:

- сутності основних понять і категорій менеджменту та управління;
- принципів та функцій менеджменту;
- системи методів менеджменту;
- змісту процесів та технологій управління;
- сучасних теорій менеджменту та еволюції специфічних функцій управління під впливом науково-технічного прогресу;
- особливостей керівника, як суб'єкта управління, його взаємодії з навколишнім середовищем, організацією і групою;
- теорії та практики прийняття управлінських рішень, реалізації менеджером основних функцій планування, організації, мотивації та контролю;
- феномену лідерства та використання його для ефективного регулювання дій підлеглих;

- інформаційного забезпечення процесу управління та дослідження впливу на цей процес системи комунікацій;
- етики і відповідальності у менеджменті;
- ефективності управління.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Зміст поняття менеджменту, його функції, структуру та принципи; специфіку процесу менеджменту (управління) в організаціях соціальної сфери; поняття соціального маркетингу; особливості маркетингового підходу у менеджменті; процес стратегічного управління, методику розробки стратегії організації (її елементи, послідовність розробки); методику та особливості проектного менеджменту; поняття моніторингу та оцінки;

Вміти:

розробляти стратегії організації соціальної сфери та складати відповідний план дій; формулювати мету та місію організації; розробляти стратегії зв'язків з громадськістю відносно обраної стратегії організації; розробляти та оформлювати проектну пропозицію, робочий план та бюджет проекту; проводити моніторинг та давати оцінку, розробляти критерії для моніторингу та оцінки, готувати звіт щодо проведеної оцінки;

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Система менеджменту організації.

Тема 1. Поняття і сутність менеджменту.

Тема 2. Розвиток науки управління.

Тема 3. Основи теорії прийняття управлінських рішень. Методи обґрунтування управлінських рішень.

Тема 4. Ефективність управління.

Модуль 2. Процес управління на підприємстві.

Тема 5. Планування в організації.

Тема 6. Організація як функція управління.

Тема 7. Мотивація.

Тема 8. Управлінський контроль.

Тема 9. Лідерство.

Тема 10. Комунікації в управлінні.

Література

1. Колот Л. А. Менеджмент: навчальний посібник / Л. А. Колот. - К. : КНТЕУ, 2012. - 228 с.
2. Богатырева Л.Д. Стрельчук Е.Н., Гардакина Т.Н. Основы менеджмента: Учебное пособие. Одесса: ОНАС им А.С.Попова, 2012 – 114 с.
3. Мескон Майкл. Основы менеджмента .: ученик / Мескон Майкл, Альберт Майкл, Хедоури Франклин. - Дело, 2014. - 704 с.
4. Основы менеджмента [Електронний ресурс] : учебное пособие / В. Л. Полукаров. - 2-е изд., перераб. - М. : КНОРУС, 2012. - 240 с.
5. Мошек Г.Є., Гомба Л.А. Сучасний менеджмент у питаннях та відповідях: Навч. Посібник: В 3ч. / За ред.. Г.Є. Мошика. Ч.3.- К.: Київський національний торгово – економічний університет, 2011. – 186 с.
6. Скрипко Т.О., Ланда О.О. Менеджмент: Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ., 2012. — 176 с.
7. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: Пер. С англ.. Уч. Пос. – М.: Вильямс, 2009. – 272 с.
8. Дафт Р. Менеджмент. 6-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2012. - 864 с.
9. Коливаненко Р.Б. Менеджмент як мистецтво. К.: Центр навч. літ., 2012. — 126 с.
10. Милкін О.М. Керувати та управляти. К.: Центр навч. літ., 2015. — 98 с.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)

Мета: розкриття сутності бухгалтерського обліку, призначення, змісту, методології бухгалтерського обліку, надання допомоги студенту у виборі правильних підходів з питань вивчення обліку виробничо-господарської та фінансової діяльності.

Завдання: особливістю даної дисципліни являється те, що вона розпочинає вивчення облікових дисциплін і готує студента до вивчення основ методології бухгалтерського обліку та ознайомлює з роботою обліково-фінансового апарату підприємства.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Предмет і метод бухгалтерського обліку, бухгалтерський баланс, документацію як елемент методу бухгалтерського обліку, систему рахунків і відображення в них господарських операцій, класифікацію і план рахунків бухгалтерського обліку, методологію обліку основних господарських процесів на стадіях руху активів підприємства, облікові регістри та форми бухгалтерського обліку, основи організації бухгалтерського обліку та бухгалтерської звітності,

Вміти:

Визначити типи балансових змін та їх вплив на баланс підприємства, провести класифікацію та розробити робочий план рахунків бухгалтерського обліку, здійснювати облік основних господарських процесів, розробляти основні кореспонденції бухгалтерських рахунків, охарактеризувати основні функції бухгалтерського обліку, проводити узагальнення основних господарських процесів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Бухгалтерський баланс та план рахунків бухгалтерського обліку.

Тема 1. Предмет і метод бухгалтерського обліку.

Тема 2. Бухгалтерський баланс.

Тема 3. Класифікація і план рахунків бухгалтерського обліку.

Змістовий модуль 2. Методологія обліку, облікові регістри та форми бухгалтерського обліку.

Тема 1. Методологія обліку основних господарських процесів на стадіях руху активів.

Тема 2. Облікові регістри та форми бухгалтерського обліку.

Література

1. Білоусько В. С. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. / М. І. Беленкова. – К.: Ліра-К, 2014. – 402 с.

2. Михайлов М.Г., Глушаченко А.І., Гончар В.П., Болмат Г.А. Бухгалтерський облік (теорія): Навчальний посібник / За ред. професора Михайлова М.Г.: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007 – 248 с.

3. Серпенінова Ю. С. Бухгалтерський облік: загальна теорія: навч. посіб. / Ю. С. Серпенінова, С. М. Гольцова, І. О. Макаренко; за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. – Суми : Університетська книга, 2015. – 336 с.

4. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В. Г. Швець. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2015. – 572 с.

5. Гольцова С.М., Плікус І.Й. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / За ред. С.М. Гольцова – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 255 с.

6. Деречин В.В., Кізім М.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навчальний посібник / За ред. Деречина В.В. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 352 с.

7. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік та звітність. / За ред. Н.М. Ткаченко- К.: Алерта., 2006.– 1079 с.

8. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / І. Б. Садовська. – К. : ЦУЛ, 2013. – 688 с.

9. Кім Ю. Г. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення / Ю. Г. Кім. – К. : ЦУЛ, 2014. – 600 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ

Мета: формування системи теоретичних і практичних знань у галузі побудови і функціонування інформаційних систем і комп'ютерних технологій та можливостей їх використання в обліку.

Завдання: вивчення основ облікової інформатики, складу облікових задач, особливостей їх розв'язування в умовах використання різних технологій оброблення економічної інформації; набуття вмінь виконувати постановку типових бухгалтерських задач, розробляти алгоритми їх розв'язання з використанням систем управління базами даних і пакетів прикладних програм.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Основи побудови і функціонування інформаційних систем обліку та сучасні інформаційні технології для розв'язання облікових задач.

Вміти:

працювати з інформаційною базою, використовувати сучасні програмні засоби для автоматизованого розв'язання задач бухгалтерського обліку оборотних і необоротних активів, праці та її оплати, капіталу і довгострокових та поточних зобов'язань, доходів, витрат, фінансових результатів та складання регламентної звітності; набути практичних навичок у використанні інформаційних систем і технологій в управлінському обліку; адаптувати облікові інформаційні системи для моделювання управлінських рішень.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Інформаційні системи і технології в обліку.

Змістовий модуль 1. Інформаційні системи і технології в обліку

Тема 1. Інформаційні системи та їх роль в управлінні економікою.

Тема 2. Економічна інформація і засоби її формалізованого опису.

Тема 3. Інформаційні технології оброблення економічної інформації.

Тема 4. Організація інформаційної бази систем оброблення економічної інформації.

Тема 5. Організаційно-методичні основи створення та функціонування інформаційних систем обліку.

Модуль 2. Автоматизація облікових процесів

Змістовий модуль 2. Автоматизація облікових процесів

Тема 6. Автоматизація обліку основних засобів.

Тема 7. Автоматизація обліку матеріальних цінностей.

Тема 8. Автоматизація обліку праці та заробітної плати.

Тема 9. Автоматизація обліку готової продукції та її реалізації.

Тема 10. Автоматизація обліку фінансово-розрахункових операцій.

Тема 11. Автоматизація обліку витрат на виробництво.

Тема 12. Автоматизація зведеного обліку і складання звітності.

Література

1. Бенько, Микола Миколайович. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку [Текст] : монографія / М. М. Бенько ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : Вид-во Київ. нац. торг.-екон. ун-ту, 2010. - 336 с.

2. Бенько, Микола Миколайович. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст] : навч. посіб. / М. М. Бенько ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. - К. : [б.в.], 2006. - 362 с.

3. Войтюшенко, Наталія Миколаївна. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст] : навч. посібник для вищ. навч. закладів II-IV рівня акредитації / Н. М. Войтюшенко, Л. О. Цибульська ; Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Кафедра інформаційних систем і технологій управління. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. - 340 с.
4. Голяков, Іван Володимирович. Інформаційні системи і технології в обліку: практикум [Текст] : навч. посіб. / І. В. Голяков ; Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. - Миколаїв : Вид-во НУК, 2010. - 146 с.
5. Голячук, Наталія Василівна. Інформаційні системи і технології в обліку і аудиті [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Голячук ; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2012. - 239 с.
6. Іванова, Тетяна Сергіївна. Інформаційні системи і технології обліку [Текст] : навч. посіб. / Т. С. Іванова, С. Д. Постіл, І. О. Сафронова ; за заг. ред. д.е.н., проф. С. П. Ріппи ; Держ. податк. адмін. України ; Нац. ун-т держ. податк. служба України. - Ірпінь : Національний ун-т ДПС України, 2009. - 266 с.
7. Стригуль, Лариса Станіславівна. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті [Текст] : текст лекцій [для студ. спец. 6.030509 "Облік і аудит" ден., заоч. та дистанц. форм навчання] / Л. С. Стригуль ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". - Х. : НТУ "ХПІ", 2013. - 135 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 128-134.
8. Терещенко, Лариса Олександрівна. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст] : навч. посіб. / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко ; Київський національний економічний ун-т. - К. : КНЕУ, 2004. - 188 с.
9. Терещенко, Лариса Олександрівна. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст] : підручник / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко ; Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». - К. : КНЕУ, 2008. - 590 с.
10. Царьов, Микола Сергійович. Інформаційні системи і технології обліку в АПК: практикум [Текст] : навч. посібник / М. С. Царьов ; Київський національний економічний ун-т. - К. : КНЕУ, 2005. - 368 с.
11. Шквір, Володимир Дмитрович. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті [Текст] : підручник / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 398 с.

ОБЛІК І ЗВІТНІСТЬ В ОПОДАТКУВАННІ

Мета: формування системи спеціальних теоретичних і практичних знань засвоєння загальних питань щодо організації та ведення обліку і складання звітності в оподаткуванні, розкриття його суті та змісту основних прикладних категорій; засвоєння навиків та вмінь щодо обліку нарахування та сплати податків і зборів, а також з облікового забезпечення звітності про податки і збори.

Завдання: послідовно викласти податкову систему України, основи побудови, організації та ведення податкового обліку на базі чинного законодавства, роз'яснити особливості податкового обліку, звітності при різних формах господарювання і галузях народного господарства.

Предмет: господарські операції та відображення їх в податковому обліку та податковій звітності.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Суть податкового обліку, його місце в системі економічної інформації та взаємозв'язок з управлінським і фінансовим обліком; практичне призначення методологічних елементів податкового обліку та основних облікових категорій; економічний зміст об'єкту обліку; економічний зміст господарських фактів, явищ,

процесів, їх взаємозв'язок; законодавчі та нормативно-правові акти, які впливають на побудову, організацію та ведення податкового обліку (документування господарських фактів щодо нарахування та сплати податків і зборів, формування бази оподаткування, порядок складання та строки подання податкової звітності); методика ведення податкового обліку; ведення та порядок складання податкової звітності.

Вміти:

Організовувати та вести податковий облік на підприємстві згідно з діючим законодавством; оформляти первинні документи та реєстри аналітичного і синтетичного обліку з відображення операцій з податкового обліку; визначати різницю при нарахуванні податку на прибуток у податковому та фінансовому обліку та відобразити її на рахунках бухгалтерського обліку; організувати облік доходів та витрат; здійснювати розрахунок амортизаційних відрахувань; визначати оподатковуваний прибуток підприємств; скласти податкову декларацію про прибуток підприємства; здійснювати розрахунки податку на прибуток, ПДВ, акцизного податку, єдиного податку, місцевих податків і зборів, майнових та ресурсних платежів; скласти податкову звітність та своєчасно подавати її до відповідних органів.

Усвідомлювати: роль бухгалтера з податкового обліку при нарахуванні та сплаті податків та зборів і складанні податкової звітності.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Організація податкового обліку, його характеристика та взаємозв'язок із системою бухгалтерського обліку

Тема 1. Характеристика податкової системи в Україні, податковий облік та його місце в системі бухгалтерського обліку.

Змістовий модуль 2. Облік оподаткування прибутку підприємств

Тема 2. Податковий облік доходів та витрат.

Тема 3. Облік основних засобів і нематеріальних активів та порядок нарахування амортизації в податковому обліку.

Тема 4. Облік оподаткованого прибутку підприємств та порядок складання звітності з податку на прибуток.

Змістовий модуль 3. Порядок ведення обліку та складання звітності з ПДВ.

Тема 5. Облік податку на додану вартість та порядок складання.

Тема 6. Облік акцизного податку та порядок складання Декларації з акцизного податку.

Змістовий модуль 4. Облік спеціальних режимів оподаткування

Тема 7. Облік спеціальних режимів оподаткування: облік єдиного податку для виробників сільськогосподарської продукції і облік єдиного податку та порядок складання звітності при спрощеній системі оподаткування.

Змістовий модуль 5. Облік майнових, ресурсних платежів та облік місцевих податків і зборів

Тема 8. Облік майнових та ресурсних платежів і облік місцевих податків та зборів.

Література

1. Білоус, В. В. Податковий кодекс України : постатейний коментар : у 2 ч. [текст] / [В. В. Білоус, Л. К. Воронова, О. О. Головашевич та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. – Ч. 1. - 704 с.

2. Бондар, М. І. Звітність підприємства [текст] : підруч. / [М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін.]. - К. : Центр учбової літератури, 2015. – 570 с.

3. Ватуля, І. Д. Податки, збори, платежі [текст] : навч. посіб. / І. Д. Ватуля. - К. : Центр учбової літератури, 2006. – 356 с.

4. Гудзь, Н. В. Бухгалтерський облік [текст] : навч. посіб. / Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів. - К. : Центр учбової літератури, 2016. - 424 с.

5. Деева, Н. М. Оподаткування в Україні [текст] : навч. посіб. / [Н. М. Деева, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік та ін.] ; [за ред. Н. І. Редіної]. - К. : Центр учбової літератури, 2009. – 544 с.
6. Палеха, Ю. І. Інформаційний бізнес [текст] : підруч. / Ю. І. Палеха, Ю. І. Горбань. – К. : Видавництво Ліра-К, 2015.- 472 с.
7. Паранчук, С. В. Податковий менеджмент [текст] : навч. посіб. / С. В. Паранчук, А. С. Мороз, О. С. Червінська. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. - 296 с.
8. Прокопенко, І. А. Податкова система [текст] : навч. посіб. [І. А. Прокопенко, Ю. В. Панура, О. С. Іванишина та ін.] ; [за заг. ред. В. Л. Андрущенка]. – К: Кондор-Видавництво, 2014. – 698 с.
9. Прямухіна, Н. В. Проблеми та особливості ринкової трансформації регіональної економіки [текст] : монографія / Н. В. Прямухіна. – К. : «Видавництво Ліра-К», 2016. – 232 с.
10. Сідельникова, Л. П. Оподаткування суб'єктів підприємництва [текст] : навч. посіб. / Л. П. Сідельникова, Т. В. Чижова, Я. В. Якуша. – К. : Видавництво Ліра-К, 2013. - 424 с.
11. Сідельникова, Л. П. Податкова система [текст] : підруч. / Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна [2-ге вид. перероб. і доповн.]. - К. : Видавництво Ліра-К, 2013. – 604 с.

ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Метою дисципліни є опанування студентами теоретичними знаннями та набуття практичних навичок складання фінансової, статистичної та інших форм звітності у різних системах підприємницької діяльності при будь-якій формі власності та масштабах підприємства. Особлива увага приділяється фінансовій звітності, яка є основою створення системи розкриття інформації про результати діяльності підприємств України для зовнішніх користувачів..

Завдання: вивчення складу, структури, змісту та порядку складання і подання фінансової, статистичної, податкової та спеціальної звітності підприємств.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Місце звітності в системі бухгалтерського обліку, види звітності, нормативне регулювання звітності в Україні, методику заповнення балансу та звіту про фінансові результати; нормативні акти, що регулюють порядок складання та заповнення Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал, Приміток до річної фінансової звітності та Інформації за сегментами, виправлення помилок і внесення змін до фінансових звітів; нормативні акти, що регулюють порядок складання та заповнення, статистичної, податкової, та спеціальної звітності.

Вміти:

на основі відповідних джерел уміти заповнювати Баланс за формою № 1 та Звіт про фінансові результати за формою № 2; на основі відповідних джерел складати Звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності, Інформацію за сегментами, виправляти помилки та вносити зміни у фінансові звіти; на основі відповідних джерел складати форми статистичної, податкової та спеціальної звітності.

Зміст дисципліни за темами:

Тема 1. Звітність в системі бухгалтерського обліку, види звітності.

Тема 2. Основи фінансової звітності.

Тема 3. Бухгалтерський баланс.

Тема 4. Звіт про фінансові результати.

Тема 5. Звіт про рух грошових коштів.

Тема 6. Звіт про власний капітал.

- Тема 7. Примітки до річної фінансової звітності.
Тема 8. Інформація за сегментами.
Тема 9. Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах.
Тема 10. Склад, організація і методика складання статистичної звітності.
Тема 11. Загальні вимоги до податкової звітності. Порядок і методика складання звітності з окремих податків.

Література

1. Левицька С.О., Лебедзевич Я.В., Осадча О.О. Звітність підприємств: Підручник. – Острог: НУ “Острозька академія”, 2012. – 230 с.
2. Верига Ю.А., Левченко З.М., Ватуля І.Д. Звітність підприємств 2-ге видання, доповнене і перероблене. Навчальний посібник - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 776 с.
3. Грачова Р. Практичне балансознавство. – Львів: Галицькі контракти, 2003. – 272с.
4. Звітність підприємств: Навчальний посібник / За ред. професора Вериги Ю.А. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 656 с.
5. Звітність підприємств: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та Н.А. Остап'юк. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 428 с.
6. Звітність сільськогосподарських підприємств: Практичний посібник / За ред. Лузана Ю.А., Жука В.М., Дудки К.П. – К.: Видавництво ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2007. – 200 с.
7. Лень В.С., Гливенко В.В. Звітність підприємств: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 612 с.
8. Методичні рекомендації по складанню річної звітності підприємствами АПК / Міністерство аграрної політики України, Державний комітет статистики України, Інститут аграрної економіки України, Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України. – К.: ІАЕ, 2004. – 263с.
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>.
10. Чижевська Л. В. Звітність підприємства: практикум: [навч. посібник] / Л. В. Чижевська, В. М. Пархоменко, М. М. Кривошей. – Житомир: ЖІТІ, 2008. – 436 с.

ОБЛІК У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Метою вивчення дисципліни є набуття знань і навичок з ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах, що є необхідним для ефективної роботи на посаді бухгалтера бюджетної установи.

Завдання дисципліни – вивчення методологічних засад з організації та ведення бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, доходів і витрат, власного капіталу в бюджетних установах.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Законодавче регулювання обліку в бюджетних установах, методологію обліку, будову та призначення кошторису бюджетної установи, облік доходів та видатків загального і спеціального фонду, облік активів, зобов'язань та капіталу бюджетних установ.

Вміти:

Складати, приймати, перевіряти, обробляти бухгалтерські документи, вести синтетичний і аналітичний облік за конкретними розділами обліку.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Облік коштів, розрахунків, доходів та витрат.

Тема 1. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах.

Тема 2. Організаційні та методичні аспекти обліку коштів державного бюджету в умовах функціонування казначейської системи.

Тема 3. Облік доходів, грошових коштів та видатків по загальному фонду.

Тема 4. Облік доходів, грошових коштів та видатків спеціального фонду.

Тема 5. Облік наявності та руху грошових коштів, операцій в іноземній валюті та інших коштів.

Тема 6: Облік розрахункових операцій.

Тема 7. Облік розрахунків з оплати праці, страхування та зі стипендіатами.

Модуль 2. Облік матеріальних цінностей, власного капіталу та виробництва.

Тема 8. Облік запасів.

Тема 9. Облік необоротних активів.

Тема 10. Облік витрат на експлуатацію необоротних активів.

Тема 11: Облік виробництва.

Тема 12: Облік власного капіталу.

Тема 13. Звітність в бюджетних установах.

Література

1. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік в бюджетних установах. Навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2011,- 384с.

2. Облік в бюджетних установах: навчальний посібник/ П.Й. Атамас: Дніпропетровський університет економіки та права.- 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. 288с.

3. Шара Є. Ю. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях : навч. посіб. / Є. Ю. Шара. – К. : ЦУЛ, 2011. – 440 с.

4. Шара Є. Ю. Звітність бюджетних установ : навч. посіб. / Є. Ю. Шара. – К. : ЦУЛ, 2014. – 360 с.

5. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ. Затверджено наказом Головного управління Державного казначейства України від 10 грудня 1999 року № 114 (зі змінами та доповненнями)

6. Інструкція з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ. Затверджена наказом Держказначейства України від 26.12. 2003 року № 242. //Все про бухгалтерський облік. – 2005. - № 64.

7. Порядок відображення в обліку операцій в іноземній валюті. Затверджений наказом Держказначейства України 27.05.2005 р. № 96.

8. Інструкція з обліку запасів бюджетних установ. Затверджена наказом ДКУ від 08.12. 2000 року № 125.

9. Положення з обліку необоротних активів бюджетних установ. Затверджена Наказом Мінфін України від 26.06. 2013.р. № 611

10. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету. Затверджена Наказом Мінфін України від 12.03.2012 р. № 333.

ОБЛІК У БАНКАХ

Мета: забезпечення, у відповідності сучасним вимогам, знань студентів про загальні закономірності виникнення і розвиток бухгалтерського обліку в банках, а також формування сучасної системи знань з теорії і практики бухгалтерського обліку в банках.

Завдання: вивчення етичних засад обліку в банках; ознайомлення із завданням обліку за різними його напрямками; засвоєння техніки документального оформлення операцій у первинних облікових документах та методики реєстрації облікової інформації у системі рахунків; ознайомлення з методикою формування звітних показників за даними бухгалтерського обліку в банках.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Загальний аспект системи бухгалтерського обліку банків в Україні; поняття системи бухгалтерського обліку, її національний та міжнародний аспекти; методи і техніку бухгалтерського обліку в банках; основні форми фінансової звітності в банках, стан організації обліку в банках в Україні, порядок формування капіталу банку, облік доходів та витрат банку, порядок здійснення касових операцій прибутковими та видатковими касами, принципи організацій безготівкових розрахунків, особливості розрахунків в електронних системах типу «Клієнт-банк», загальні принципи бухгалтерського обліку кредитних операцій; особливості обліку та побудови обліку депозитних операцій та операцій з цінними паперами, особливості побудови та облік операцій в іноземній валюті; особливості обліку операцій з основними засобами та необоротними активами; особливості обліку операцій з лізингу; особливості обліку фінансового та оперативного лізингу; особливості обліку доходів і витрат.

Вміти:

Організувати ведення бухгалтерського обліку в банках, визначати раціональні системи оподаткування підприємств; проводити характеристику організації бухгалтерського обліку в банках та на підприємствах; читати стандарти бухгалтерського обліку; визначати бухгалтерські рахунки та проводити їх класифікацію; визначати основні показники фінансової звітності, проводити їх характеристику та здійснювати їх обчислення, володіти порядком здійснення касових операцій прибутковими та видатковими касами, володіти вимогами до оформлення розрахункових документів, вміти оформлювати операції з кредитування; відображати у обліку зміни пов'язані з обліком депозитних операцій та операцій з цінними паперами; рух та наявність основних засобів та необоротних активів, коштів, розрахунків та інших активів; доходів і витрат, облік операцій з лізингу, відмінності та особливості фінансового та оперативного лізингу.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Загальні основи та принципи бухгалтерського обліку в банках.

Тема 1. *Загальні основи та принципи бухгалтерського обліку в банках.*

Тема 2. Облік капіталу.

Тема 3. Облік доходів і витрат.

Тема 4. Облік касових операцій.

Тема 5. Облік розрахункових операцій.

Тема 6. Облік операцій з кредитуванням.

Змістовий модуль 2. Бухгалтерський облік банківських операцій.

Тема 7. Облік депозитних операцій.

Тема 8. Облік операцій з цінними паперами.

Тема 9. Облік операцій в іноземній валюті.

Тема 10. Облік операцій з основними засобами.

Тема 11. Облік операцій з нематеріальними активами.

Тема 12. Облік операцій з лізингу.

Література

1. Арістова, А. Особливості кредитування банками фізичних осіб [текст] / А. Арістова // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 2. – 49 с.

2. Грудзевич, У.Я. Аналіз банківської діяльності [текст] : навч. посіб. / У.Я. Грудзевич; Мін-во освіти і науки України, НБУ. – К. : УБС НБУ, 2011. – С.50 – 53.

3. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі [текст]. Київ: Алерта, 2009 - 478 с.

4. Жигайло Г. Деякі особливості бухгалтерського обліку в установах України [текст]. // Вісник НБУ, 2011 - №4. - с. 38.

5. Калінін Н.Г. Система бухгалтерських і національних рахунків [текст] // Бухгалтерський облік. 2010.- № 1.
6. Кіндрацька, Л.М. Облік у банках [текст]: навч. посіб. / Л.М. Кіндрацька, Ю.К. Семеніченко, М.Ю. Тюхляєва; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2014. – 80 с.
7. Кузьмінська, О.Е. Організація обліку в банках [текст] : навч. посіб. 110 / О.Е. Кузьмінська, В.Б. Кириленко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2012. – 20 с.
8. Облік і аудит у банках [текст]. Герасимович А.М., [Підручник.](#), 2-е вид, від. КНЕУ, 2010. - 536 с.
9. Облік у банку [текст]: підручник / [Коренєва О.Г., Маслак Н.Г., Слав`янська Н.Г. та ін.]. – Суми: Університетська книга , 2015. – 668 с.
10. План рахунків бухгалтерського обліку банків України [електронний ресурс] // Постанова Правління Національного банку України від 17.06.2004р. № 280 зі змінами та доповненнями.
11. Сташишен М.С., Жила В.Г. Облік у банках [текст]: Навчально-методичний посібник. – К.: Каравела, 2009р.
12. Стельмах В. С. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд [текст]: монографія / В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2015. – 432 с.

АУДИТ

Мета дисципліни: формування системи теоретичних знань щодо проведення незалежної аудиторської перевірки фінансової звітності підприємств (організацій), експертиз видів діяльності економічних систем, надання допомоги у вигляді рекомендацій та консультацій суб'єктам господарювання з питань виробничо–фінансової діяльності.

Завдання дисципліни: набуття практичних навичок з організації аудиторської діяльності, виконання комплексу аудиторських процедур, оформлення робочих документів аудитора, підготовки аудиторських висновків та інших підсумкових документів у відповідності з Міжнародними стандартами аудиту.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Нормативно-правову базу, принципи організації аудиторської діяльності, методи і прийоми проведення аудиту; нормативно-правову базу, порядок отримання документа про визнання професійної придатності і свідоцтва про реєстрацію. Критерії встановлення величини аудиторського ризику, порядок проведення аудиторських процедур для отримання доказів, порядок складання робочої та підсумкової документації з аудиту.

Вміти:

Описати вимоги, щодо організації здійснення і проведення аудиторських перевірок, орієнтуватись в структурі нормативних документів, складати документи аудитора, організувати аудиторську фірму. Скласти план і програми аудиту, договори на аудиторські послуги, аудиторські висновки та інші робочі документи аудитора, уміти проводити аудит бухгалтерської звітності, розробити договір про надання аудиторських послуг, провести аудит фінансової звітності.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Господарський контроль в Україні.

Змістовий модуль 1. Господарський контроль в Україні.

Тема 1. Господарський контроль: поняття, процес здійснення.

Тема 2. Теоретичні основи: сутність і задачі аудиту.

Тема 3. Законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності.

Модуль 2 . Документальне оформлення аудиторської перевірки.

Змістовий модуль 2. Документальне оформлення аудиторської перевірки

Тема 4. Оцінка аудиторського ризику.

Тема 5. Планування аудиту та аудиторські докази.

Тема 6. Документальне оформлення аудиторської перевірки.

Тема 7. Особливості аудиту публічних акціонерних товариств та банків.

Література

1. Аудит : підручник (в двох частинах) / за ред. Грушко В.І. Київ : Видавництво Ліра-К. 2019. 324 с.
2. Аудит : підручник / за заг. ред. проф. О.А. Петрик. Київ : КНЕУ. 2018. 498 с.
3. Баранова А.О., Наумова Т.А., Кашперська А.І. Аудит : навчальний посібник. Харків : ХДУХТ. 2017. 246 с.
4. Бурлан С.А., Руденко Н.О. Організація і методика аудиту : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2017. 184 с.
5. Гордієнко М.І., Назаренко О.В. Аудит : навчальний посібник. Суми : 2009. 210 с.
6. Колісник Г.М., Слюсаренко В.Є. Аудит : навчальний посібник. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2015. 296 с.
7. Пашкевич М.С. Контроль: незалежний, внутрішній, державний : навчальний посібник : у 2 ч. Ч.1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль. Дніпро : НГУ. 2017. 182 с. URL : <http://nmu.org.ua>
8. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
9. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України. Київ. 2014. Ч. 1. 986 с.
10. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України. Київ. 2014. Ч. 2. 563 с.
11. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України. – К., 2014. – Ч. 3. – С. 109.
12. Наочний посібник з аудиту : навчальний посібник / заг. ред. О.В. Вороновська, П.М. Майданевич. Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс». 2016. 285 с.

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК І

Мета дисципліни: формування системи спеціальних теоретичних і практичних знань з організації та методики фінансового обліку в діяльності підприємств різних форм власності і видів діяльності та набути практичних навичок документального оформлення господарських операцій, складання кореспонденції рахунків, ведення облікових регістрів.

Завдання дисципліни: формування знань щодо раціональної організації і ведення на підприємствах обліку активів із використанням прогресивних форм і національних стандартів.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Основні положення організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах, принципи бухгалтерського обліку, нормативно – правову базу, зміст П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”, первинні документи з обліку касових операцій та операцій на рахунках в банку, відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, реєстри синтетичного та аналітичного обліку.

Зміст П(С)БО № 9 «Запаси», Зміст П(С)БО № 30 «Біологічні активи», первинні документи з обліку руху виробничих запасів та МШП, порядок оцінки поточних

біологічних активів, документальне оформлення надходження та вибуття поточних біологічних активів тваринництва, відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, реєстри синтетичного та аналітичного обліку. Зміст П(С)БО 7 «Основні засоби», зміст П(С)БО 30 «Біологічні активи», первинні документи по обліку руху основних засобів, довгострокових біологічних активів, організацію синтетичного та аналітичного обліку, відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, реєстри синтетичного та аналітичного обліку. Зміст П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО № 9 «Запаси», П(С)БО 30 «Біологічні активи», первинні документи з обліку витрат на виробництво, документальне оформлення обліку руху готової продукції, організацію аналітичного та синтетичного обліку витрат та виходу продукції, готової продукції, відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку

Вміти:

Складати первинні документи, робити записи в касову книгу, опрацьовувати виписки банку, складати журнали – ордери № 1с-г, відомості 1.1. с-г., 1.2 с.-г., 1.3 с.-г. журнали – ордери № 3А с-г, 3Б с-г., відомість аналітичного обліку розрахунків з іншими дебіторами 3.2 с.-г. Складати первинні документи, робити записи в книгу складського обліку складати звіт про рух матеріальних цінностей, складати журнали – ордери № 5А с-г, 8 с-г., відомість 8.2 с.-г. Складати первинні документи з обліку руху основних засобів, довгострокових біологічних активів, журнали – ордер № 4А с-г, відомості 4.2 с.-г., 4.4 с.-г., 4.5 с.-г., 4.6 с.-г., 4.7 с.-г. Складати первинні документи, журнали – ордери 5 А с.-г., 5 В с.-г.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Облік грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості

Змістовий модуль 1. Облік грошових коштів.

Тема 1. Основи побудови фінансового обліку.

Тема 2. Облік грошових коштів.

Тема 3. Облік розрахунків за векселями та поточних фінансових інвестицій.

Змістовий модуль 2. Облік дебіторської заборгованості.

Тема 4. Облік дебіторської заборгованості.

Модуль 2. Облік запасів.

Змістовий модуль 3. Облік виробничих запасів, МШП, поточних біологічних активів тваринництва.

Тема 5. Облік виробничих запасів.

Тема 6. Облік оборотних малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Тема 7. Облік поточних біологічних активів тваринництва.

Модуль 3. Облік необоротних активів.

Змістовий модуль 4. Облік основних засобів та інших необоротних матеріальних активів. Облік нематеріальних активів. Облік довгострокових біологічних активів.

Тема 8. Облік основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.

Тема 9. Облік нематеріальних активів.

Тема 10. Облік довгострокових біологічних активів.

Модуль 4. Облік витрат виробництва та виходу сільськогосподарської продукції.

Змістовий модуль 5. Облік витрат на біологічні перетворення. Облік сільськогосподарської продукції.

Тема 11. Облік витрат на біологічні перетворення.

Тема 12. Облік сільськогосподарської продукції.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996 – XIV / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 892/4185. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/>

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 893/4186. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/>

4. П(С)БО Положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL : <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo.htm>

5. Гудзь Н. В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2016. 424 с.

6. Шара Є. Ю., Соколовська - Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік I : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури. 2016. 336 с.

7. Шара Є. Ю., Соколовська - Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік II : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2016. 308 с.

8. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку / відп. за вип. О. В. Діордійчук. Київ : Алерта. 2015. 304 с.

9. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / за ред. В. М. Соболева. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2018. 222 с.

10. Ткаченко Н. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підручник Алерта. 2016. 928 с.

11. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Кадацька А.М., Баранік О.О. Бухгалтерський фінансовий облік в сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2008. 472 с.

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК II

Мета дисципліни: формування системи спеціальних теоретичних і практичних знань з організації та методики фінансового обліку в діяльності підприємств різних форм власності і видів діяльності та набути практичних навичок документального оформлення господарських операцій, складання кореспонденції рахунків, ведення облікових реєстрів.

Завдання дисципліни: формування знань щодо раціональної організації і ведення на підприємствах обліку пасивів із використанням прогресивних форм і національних стандартів.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Зміст П(С)БО № 11 «Зобов'язання», Економічний зміст розрахункових операцій. Облік розрахунків із постачальниками і підрядниками. Економічний зміст кредитів банку і завдання їх обліку. Облік довгострокових кредитів банків. Облік короткострокових позичок. Облік податків. Нормативно – правову базу, первинні та зведені документи по розрахункам з оплати праці, організацію аналітичного обліку, види утримань з оплати праці, види нарахувань на фонд оплати праці, порядок розрахунку сум відпускних та допомоги з тимчасової непрацездатності, відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій, реєстри синтетичного та аналітичного обліку. Зміст П(С)БО №15 «Доход», зміст П(С)БО 16 «Витрати», первинні документи по обліку доходів і витрат, організацію синтетичного та аналітичного обліку, відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку доходів, витрат, фінансових результатів, реєстри синтетичного та аналітичного обліку. Організацію синтетичного та аналітичного обліку, відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, реєстри синтетичного та аналітичного обліку.

Вміти:

Складати первинні документи, робити записи в журнал-ордер № 3 Б с.-г., 3 В с.-г., журнал-ордер № 3 Г с.-г. Складати первинні та зведені документи, проводити нарахування оплати праці та утримання з оплати праці, складати розрахунково – платіжну відомість, журнал – ордер № 5.Б с.-г. Складати первинні документи, реєстри ф. 6.1 с.-г, відомість ф.6.4 с.-г., робити записи до журналів ордерів № 6 с.-г. Складати первинні документи, журнал-ордер ф. 7. с.-г.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Облік зобов'язань

Змістовий модуль 1. Облік розрахунків за зобов'язаннями підприємства

Тема 1. Облік розрахунків за зобов'язаннями

Модуль 2. Облік праці та її оплати

Змістовий модуль 2. Облік розрахунків з оплати праці

Тема 2. Облік розрахунків з оплати праці

Модуль 3. Облік доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства

Змістовий модуль 3. Облік доходів. Облік витрат. Облік фінансових результатів діяльності підприємства

Тема 3. Облік доходів

Тема 4. Облік витрат

Тема 5. Облік результатів діяльності підприємства

Модуль 4. Облік власного капіталу

Змістовий модуль 4. Облік формування і змін власного капіталу

Тема 6. Облік формування і змін власного капіталу.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996 – XIV / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 892/4185. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/>

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 893/4186. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/>

4. П(С)БО Положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL : <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo.htm>

5. Гудзь Н. В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2016. 424 с.

6. Шара Є. Ю., Соколовська - Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік I : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури. 2016. 336 с.

7. Шара Є. Ю., Соколовська - Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік II : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2016. 308 с.

8. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку / відп. за вип. О. В. Діордійчук. Київ : Алерта. 2015. 304 с.

9. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / за ред. В. М. Соболева. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2018. 222 с.

10. Ткаченко Н. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підручник Алерта. 2016. 928 с.

11. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Кадацька А.М., Баранік О.О. Бухгалтерський фінансовий облік в сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2008. 472 с.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Мета дисципліни: формування системи спеціальних теоретичних і практичних знань з організації та методики управлінського обліку, його вдосконалення з урахуванням передового зарубіжного і вітчизняного досвіду та набуття навичок щодо обліку витрат і калькулювання.

Завдання дисципліни: вивчення і розкриття принципів і методів управлінського обліку, його місця і ролі в управлінні діяльністю підприємства, формування вмінь застосовувати відповідні методи і прийоми у процесі обліку для підготовки інформації, необхідної для нормування, планування, контролю і аналізу та для прийняття обґрунтованих і виважених управлінських рішень.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни. Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

Економічний зміст та сучасні тенденції управлінського обліку; роль обліку в управлінні собівартістю продукції; сутність, функції, принципи та завдання управлінського обліку; етапи розвитку управлінського обліку; предмет і об'єкти управлінського обліку; взаємозв'язок і відмінності управлінського та фінансового обліку. Знати сучасні моделі та етапи побудови управлінського обліку. Знати законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат і доходів; характеристику основних видів витрат; характер реагування витрат при змінах обсягу діяльності підприємства; поведінку змінних і постійних витрат при змінах обсягу діяльності підприємства; оцінку витрат і побудову їх функції; методи визначення функції витрат, їх сутність і порівняльну характеристику. Знати сутність та зміст обліку витрат; об'єкти витрат і об'єкти калькуляції; методи обліку витрат і калькуляції собівартості продукції. Знати економічний зміст та завдання обліку виробництва; склад витрат виробництва; класифікацію витрат за елементами; загальну характеристику рахунків з обліку виробництва. Знати роль допоміжних виробництв в обслуговуванні основних галузей та завдання їх обліку; нормативно-законодавчі акти, які регламентують облік допоміжних виробництв; порядок обліку витрат та виконаних робіт, наданих послуг та виходу продукції допоміжними виробництвами, зокрема: ремонтним виробництвом, автомобільним транспортом, енергетичними виробництвами (господарствами), водопостачанням, гужовим транспортом, МТП, комбайнами та іншими самохідними машинами, а також облік та списання витрат на ремонт будівель та споруд; первинні та зведені документи обліку допоміжних виробництв, обслуговуючих виробництв і господарств; об'єкти та одиниці калькуляції робіт, послуг та продукції допоміжних виробництв, обслуговуючих виробництв і господарств. Знати економічний зміст витрат на організацію виробництва і управління; документування обліку витрат на організацію виробництва і управління; порядок обліку та розподілу (списання) загальновиробничих витрат, адміністративних витрат, витрат майбутніх періодів.

Галузі основного виробництва сільського господарства, нормативно-законодавчі акти, які регламентують облік основного виробництва, первинні та зведені документи з обліку витрат та виходу продукції рослинництва, тваринництва, промислових виробництв, особливості обліку витрат на незавершене виробництво галузей сільського господарства та їх розподіл, об'єкти та одиниці калькуляції продукції рослинництва, тваринництва, промислових виробництв, методику обчислення собівартості продукції основного виробництва. Знати поняття браку у виробництві, документування браку у виробництві, порядок обліку браку у виробництві. Знати реєстри, що використовуються для обліку виробництва. Знати нормативно-законодавчі акти, які регламентують облік витрат за елементами та витрат діяльності; рахунки, що призначені для обліку витрат за елементами та порядок запису на них. Знати порядок обліку та списання собівартості реалізації, витрат на збут, витрат іншої операційної діяльності, фінансових витрат, витрат від участі в капіталі, інших витрат, податку на прибуток, надзвичайних витрат; реєстри, що

використовуються для обліку витрат діяльності. Знати основи прийняття управлінських рішень та релевантний підхід при їх прийнятті. Знати сутність бюджетного планування, види і формати бюджетів; організаційні аспекти та функції бюджетного планування; методика складання бюджетів. Знати поняття і класифікацію центрів відповідальності; принципи обліку, звітності й оцінки діяльності центрів відповідальності. Знати місце і роль облікової інформації в системі прийняття управлінських рішень.

Вміти:

Реалізовувати зміст управлінського обліку; застосовувати елементи, принципи і функції управлінського обліку; організувати управлінський облік на підприємстві. Уміти класифікувати моделі управлінського обліку; побудувати систему управлінського обліку на підприємстві; організувати систему збору і опрацювання документів, яка забезпечувала б прискорення документообороту. Уміти класифікувати витрати; визначати поведінку витрат; використовувати функцію витрат. Уміти реалізовувати методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Уміти застосовувати бухгалтерські рахунки для обліку витрат, правильно складати бухгалтерські записи за господарськими операціями та відображати їх на рахунках бухгалтерського обліку. Уміти відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції пов'язані з витратами та виконанням робіт, наданням послуг і виходом продукції допоміжних виробництв, зокрема: ремонтного виробництва, автомобільного транспорту, енергетичних виробництв (господарств), водопостачання, гужового транспорту, МТП, комбайнів та інших самохідних машин, ремонтів будівель та споруд; розподіляти та списувати витрати допоміжних виробництв за об'єктами споживачів робіт та послуг; обчислювати собівартість робіт (послуг, продукції) допоміжних виробництв. Уміти відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції пов'язані з витратами на організацію виробництва і управління та витратами майбутніх періодів, зокрема: загальновиробничими витратами, адміністративними витратами та витратами майбутніх періодів; розподіляти та списувати витрати на організацію виробництва і управління та витрати майбутніх періодів.

Відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції пов'язані з витратами та виходом продукції основного виробництва, зокрема: рослинництва, тваринництва, промислових виробництв; розподіляти та списувати витрати на незавершене виробництво на відповідні об'єкти; обчислювати собівартість продукції рослинництва, тваринництва, промислових виробництв. Уміти відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції пов'язані з браком у виробництві; визначати втрати від браку у виробництві; використовувати методику відшкодування втрат від браку. Уміти застосовувати регістри журнально-ордерної форми для обліку виробництва. Уміти відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції за елементами витрат, зокрема: матеріальних витрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації, інших операційних витрат. Уміти відкривати аналітичні та синтетичні рахунки в регістрах бухгалтерського обліку та відображати на них операції витрат діяльності, зокрема: собівартості реалізації, витрат на збут, витрат іншої операційної діяльності та інших витрат. Уміти аналізувати типові варіанти альтернативних рішень, складати бюджети, здійснювати контроль за виконанням бюджетів, здійснювати облік за центрами відповідальності. Уміти аналізувати співвідношення затрат, прибутку і обсягу реалізації; визначати критичну точку при реалізації продукції; проводити аналіз для підприємств, які виробляють і реалізують декілька видів продукції.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Організація управлінського обліку та облік допоміжних виробництв і витрат на організацію виробництва та управління

Змістовий модуль 1. Організація управлінського обліку

Тема 1. Економічний зміст, мета та організація управлінського обліку.

Тема 2. Основи побудови управлінського обліку.

Змістовий модуль 2. Система обліку і калькулювання витрат

Тема 3. Класифікація і поведінка витрат.

Тема 4. Системи обліку та калькулювання.

Тема 5. Методологічні основи обліку виробництва.

Змістовий модуль 3. Облік допоміжних виробництв та витрат на організацію виробництва і управління

Тема 6. Облік допоміжних виробництв, витрат на утримання і експлуатацію необоротних активів та обслуговуючих виробництв і господарств.

Тема 7. Облік витрат на організацію виробництва і управління та витрат майбутніх періодів.

Модуль 2. Облік витрат діяльності та аналіз інформації для прийняття управлінських рішень

Змістовий модуль 4. Облік основного виробництва

Тема 8. Облік основного виробництва.

Змістовий модуль 5. Облік витрат діяльності та аналіз інформації для прийняття управлінських рішень

Тема 9. Облік витрат за елементами та витрат діяльності.

Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень.

Змістовий модуль 6. Бюджетне планування і контроль. Центри відповідальності та місце і роль облікової інформації в системі прийняття управлінських рішень

Тема 11. Бюджетне планування і контроль та облік і контроль за центрами відповідальності.

Тема 12. Місце і роль облікової інформації в системі прийняття управлінських рішень.

Література

1. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр навчальної і практичної літератури. 2018. 400 с.

2. Партин Г. О., Загородній А. Г., Ясінська А. І., Воскресенська. Т. І. Управлінський облік : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2017. 340 с.

3. Управлінський облік : навчальний посібник. / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава : ПП «Астра» 2018. 250 с.

4. Карпенко О. В., Карпенко Д.В. Управлінський облік : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури. 2012. 296 с

5. Войнаренко Михайло Петрович. Управлінський облік [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Войнаренко, Л. П. Радецька, Л. В. Овод. - Хмельницький : ХНУ, 2013. - 363 с.

6. Ільченко Л. Б. Управлінський облік у схемах і таблицях : навчальний посібник. Вінниця : Балюк І. Б. 2012. 235 с.

7. Найда Андрій Васильович. Управлінський облік : практикум : навчальний посібник. Одеса : ВМВ. 2014. 249 с.